

'T GIET LANGZAAM VURBEEJ AN OW EN AN MEEJ

Jeroen de Kloet

Jeroen de Kloet onderzoekt kunst en populaire cultuur in China in relatie tot globalisering. Zijn onderzoek naar muziek in China wekte ook zijn interesse voor Rowwen Hèze, een band die net als de Chinese bands speelt of worstelt met de lokale identiteit. Dat zijn moeder fan is heeft de interesse alleen maar doen toenemen.

De route waardoor ik Rowwen Hèze leerde kennen is een wat ongebruikelijke: mijn moeder werd fan. Dit is des te ongebruikelijker omdat mijn moeder zich nimmer echt veel interesseerde voor muziek. Het is een van die zeldzame keren dat ze uit eigen initiatief een cd kocht. Op bezoek bij haar in Nijmegen raakte ik vertrouwd met de vrolijke maar toch vooral ook melancholische muziek. De viering van Limburg, door de verwijzing naar plaatsen maar bovenal de teksten in dialect, zal niet de reden voor haar passie zijn, daarvoor zijn de provinciale grenzen in Nederland net iets te sterk, en ligt Nijmegen – laat staan haar geboorteplaats Veenendaal – vooral niet in Limburg.

Toen ik de uitnodiging kreeg een bijdrage te schrijven voor dit boek, dacht ik aan moeders, zoals we haar noemen, en zei direct ja. Ik vermoed dat de verwachting was dat ik zou schrijven over mijn specialisme: globalisering. En daar is een goed verhaal van te maken, Rowwen Hèze speelt heel bewust met globalisering, ze verwijzen naar America, maar dat is dan een dorp in Limburg, ze spelen Americana, maar zingen in dialect. Kortom, ze omarmen het mondiale, of beter: het Amerikaanse, om het lokale

vorm te geven. En die lokale identiteit is dan vervolgens weer een reactie op de nationale, Nederlandse identiteit, zo zingen ze ironisch (in 'Limburg'):

*'t Is een kwestie van geduld
Rustig wachten op de dag
Dat heel Holland Limburgs lult*

Rowwen Hèze laat daarmee als geen ander zien hoe globalisering resulteert in een complexe verstrengeling van, en strijd tussen, het mondiale, het nationale en het lokale. De wereld wordt helemaal niet hetzelfde, evenmin is ze als een dorp, laat staan dat ze plat is. Rowwen Hèze is een uitgekiend voorbeeld van wat Jaap Kooijman 'karaoke-Amerikanisme' noemt, het is een specifieke toe-eigening van Amerikaanse culturele vormen juist om een regionale identiteit vorm te geven. Karaoke is een fraaie term hiervoor, omdat het verwijst naar een proces van zowel 'eenduidige imitatie als speelse parodie'.¹

Maar voor mij is er toch een meer prangende vraag: waarom werd mijn moeder fan van Rowwen Hèze? En is ze dat nog steeds? Dat laatste kan ik haar misschien niet meer echt vragen, ze heeft

Het
weemoedige
van de muziek
wekt bij mij een
verlangen op
naar het nabije
verleden,

sinds enkele jaren Alzheimer, maar beleven kan ik het wellicht nog wel. Toen ik mijn moeder laatst vroeg of ze zich Rowwen Hèze nog herinnerde vertelde ze me dat ze daar een week geleden nog naar geluisterd had. Dat is onmogelijk, want de cd ligt inmiddels bij mij thuis. Maar een dergelijke verdichting van de werkelijkheid is misschien ook wel zo aangenaam – zo blijft alles dichtbij en gebeurde het nog maar kort geleden. Ik draai de cd nu regelmatig, niet alleen vanwege de muziek, maar ook omdat deze mij zo aan moeders doet denken, aan de tijd dat

ze nog helder was. Het weemoedige van de muziek wekt bij mij een verlangen op naar het nabije verleden, toen ze nog gewoon thuis in Nijmegen woonde, in het huis aan de Zonstraat waar ik ben geboren, en we nog samen konden koken, in de tuin werkten en naar café LUX in de stad gingen voor een glas wijn met bitterballen.

Elke zucht en elk geluid

't Giet langzaam vurbeej an ow en an meej

(‘Allemaal Voor Us’)

Bij het woord *fandom* denken we niet snel aan oudere mensen. Een fan is een jongere, vaker een meisje dan een jongen, het is een woord met negatieve connotaties, beelden van dweepzuchtige, hysterische massa's doemen op. Dat doet onrecht aan de manieren waarop fans hun idolen en de muziek integreren in hun leven. Een oudere man die fan is van de muziek van Beethoven zal niet zo snel als fan gezien worden, maar eerder als verzamelaar worden geclassificeerd. De benaming fan markeert daarmee ook de grenzen tussen hoge en lage cultuur.

Daarom zeg ik met enige trots dat moeders fan is van Rowwen Hèze, ze doorbreekt zo ook mooi het stereotype beeld dat fans jong en dweepzuchtig zijn, maar laat zien dat fandom zich uit kan strekken tot je gehele leven, tot de periode van dementie aan toe. Dat laatste werd mij deze zomer nog duidelijk toen ik samen met haar naar André Rieu ging, waar ze enthousiast meezong en danste op de muziek.

Ergens heb ik er wel spijt van dat ik haar niet eerder heb gevraagd naar wat haar nu precies zo aantrekt in Rowwen Hèze. Dit resoneert met een bredere onderstroom van soortgelijke vragen, telkens terugkerend naar de verzuchting dat het nu te laat is om nog te vragen.

– ‘Weet je nog waar je ze van kent?’

– ‘Jawel, dat was in eh in eh Nijmegen, nee bij eh bij Hilversum, eh godverdorie he ik kan dat helemaal niet he, dat ik bedoel eh bij eh eh’

Het lukt niet meer, ze zoekt naar woorden, naar herinneringen, die verdampt zijn, en begint te lachen, ze lacht het onvermogen te zijn wie ze was weg, en praat daarna snel door over het heden, over de trui die van de stoel is gevallen. Het stellen van de vraag geeft mij

direct een schuldgevoel, waarom zou ik haar in een positie manoeuvreren waarin ze zich weer iets niet kan herinneren, dit keer nog wel met een recorder erbij waarmee ik het gesprek opneem?

Maar dan toch, opeens begint er een nummer, ‘Klompdansen’, en direct zegt ze: ‘De klompdansen!’ Waar het talige steeds meer incoherent wordt, daar beklijft het muzikale veel beter, herinnert ze zich opeens dat dit een klompdansen is, kan ze meezingen, en meeneuriën, en dan schiet het talige zelfs weer even dwars door de mist van de Alzheimer heen, en weet ze hoe het nummer heet.

Maar het gesprek leidt verder nergens naartoe, op de meeste vragen volgt gelach, maar luisterend naar de opname twijfel ik ook. Want zou ik de vraag ‘wat trekt je zo aan in deze muziek?’ zelf wel kunnen beantwoorden? Des te duidelijker wordt het dat muziek niet alleen draait om de betekenis van teksten en geluid, dat het voorbij cognitie gaat, dat het een affectieve kracht is, een kracht die blijft, ook als het leven begint te desintegreren en de werkelijkheid steeds meer wegglijdt.

Veel mensen vragen mij: ‘Herken je moeder jou nog wel?’ Net zoals mijn moeder eindeloos dezelfde dingen blijft herhalen, zo herhaalt ook deze vraag zich eindeloos. De vraag wordt vanuit oprechte zorg en goede bedoelingen gesteld, maar bevreedt mij steeds meer. Waarom is het zo belangrijk voor iedereen dat mijn moeder weet wie ik ben? Is het niet belangrijker om de vraag om te draaien, zoals antropoloog Janelle Taylor ook beschrijft, en ons af te vragen: herkennen en erkennen wij haar wel, in de manier waarop zij nu is?² De band die ik met haar voel blijft, en wellicht ontglipt mijn naam haar op een gegeven moment, wellicht is het voor haar onduidelijk dat

ik haar zoon ben, de jongste zoon. Maar waarom het halsstarrig vasthouden aan dergelijke rollen, dergelijke conventies? Ze weet, ook tijdens het ‘interview’, dat er iemand is die om haar geeft, en dat gevoel is wederkerig. Wat Alzheimer ons zou moeten leren is om in het hier en nu te leven, niet te denken aan wat was, noch wat komen gaat – en dat onvermogen zo in het nu te leven, is dat niet iets om ons zelf aan te rekenen, in plaats van de ander? Is de vraag ‘herkent ze je nog wel’ niet een blijk van onvermogen, een hardnekkig vasthouden aan een vastomlijnd idee van een zelf op basis van cognitieve vaardigheden, terwijl een zelf toch zoveel meer kan zijn? Of, voor hetzelfde geld, zoveel minder? Wat maakt het uit dat ik niet meer kan vragen wat ze van Rowwen Hèze vindt, is het niet veel belangrijker dat er de nabijheid is, en dat de muziek haar blijft raken?

*Mar als geej meej vertelt
Dat geej wilt verdwaale
Waar dan ok op deze werlt
Mogde meej nou koome haale
(‘Irene’)*

Dat is wat moeders’ fandom voor Rowwen Hèze mij leert. Het gaat er bij haar niet meer om dat ze kan verwoorden waarom de muziek haar zo raakt. Dat is als het zoeken naar een moment van herkenning, het je vastklampen aan hoe ze vroeger was. Waarom willen we weten wanneer ze de cd kocht, en hoe ze met de muziek in aanraking kwam? Waar het uiteindelijk vooral om draait is dat de muziek, ook nu nog, in een leven dat zich inmiddels deels afspeelt voorbij het

Is het niet veel belangrijker dat er de nabijheid is, en dat de muziek haar blijft raken?

talige, haar nog steeds raakt, dat zelfs de woorden er op dat moment soms nog wel toe doen, dat de melancholie nog steeds doorsijpelt tot de botten. Die herkenning van de geliefde muziek gaat voorbij de cognitie, voorbij het talige, en blijft daarmee even urgent. Die gaat ook voorbij aan vraagstukken over regionale of nationale identiteit, of beter, ze laat ons twijfelen aan het belang van die constructie van identiteiten. Nee, ze weet niet wie

Rowwen Hèze is. Ja, ze voelt Rowwen Hèze nog zo goed aan. Nee, ze weet misschien niet meer dat ik haar jongste zoon ben, en lang zal het waarschijnlijk niet duren voordat ze mijn naam is vergeten. Maar ja, het voelt allemaal nog steeds vertrouwd, nabij, anders en toch ook hetzelfde.

*Loep met meej mei geaf meej ow hand
Same nar de oaverkant
(‘Same Met Ow’)*

- 1 Jaap Kooijman (2008), ‘Fok de macht. Nederlandse popcultuur als karaoke-Amerikanisme’, in: *Sociologie* 4, 2/3: 199.
- 2 Janelle S. Taylor (2008), ‘On Recognition, Caring, and Dementia’, in: *Medical Anthropology Quarterly* 22, 4: 313-335.